NODAVLAT TA'LIM TASHKILOTLARIDA INNOVATSION PEDAGOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA UMUMIY O'RTA TA'LIM O'QUVCHILARINING INGLIZ TILI KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH

Nodira Buxarova Oltiboyevna
Emerald o'quv markazi direktori
nodirabuxarova@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqola nodavlat ta'lim tashkilotlarida tahsil olayotgan umumiy o'rta ta'lim o'quvchilarining ingliz tili kommunikativ kompetentligini zamonaviy va innovatsion pedagogik yondashuvlar orqali rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari hamda ahamiyatini chuqur tahlil qilishga bag'ishlangan. Xususiy va nodavlat maktablarning ta'lim jarayonini tashkil etishdagi moslashuvchanligi, xalqaro tajribalarni tezkorlik bilan amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlari hamda zamonaviy texnologiyalarni qo'llashdagi ustunliklari atroflicha ko'rib chiqiladi. Ayniqsa, kommunikativ yondashuv, o'yinli texnologiyalar, loyihaviy ta'lim va interaktiv metodlarning o'quvchilarning til ko'nikmalarini va nutq madaniyatini oshirishdagi tutgan o'rni keng yoritilgan. Tadqiqot va izlanishlar natijalari shuni yaqqol ko'rsatadiki, faqat grammatika qoidalariga asoslangan an'anaviy yondashuvlardan ko'ra yuqorida sanab o'tilgan innovatsion usullar o'quvchilarning chet tilida hech qanday psixologik to'siqlarsiz, erkin va ravon muloqot qilish salohiyatini ancha samaraliroq va tezroq shakllantiradi.

Kalit so'zlar: nodavlat ta'lim tashkilotlari, innovatsion pedagogik yondashuv, kommunikativ kompetentlik, ingliz tili o'qitish metodikasi, umumiy o'rta ta'lim, interaktiv metodlar, xususiy maktablar.

Jahon ta'lim tizimida yuz berayotgan globallashuv jarayonlari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida xorijiy tillarni, xususan, ingliz tilini o'rganish va o'rgatish masalasi davlat ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanib ulgurdi. Bugungi kunda o'quvchilarga chet tilini shunchaki quruq grammatik qoidalar to'plami sifatida emas, balki real hayotiy vaziyatlarda erkin muloqot qilish, turli millat vakillari bilan fikr almashish vositasi sifatida o'rgatish zarurati yuzaga kelgan. Ushbu ehtiyojni qondirishda nodavlat ta'lim tashkilotlarining o'rni beqiyosdir, chunki xususiy maktablar va o'quv markazlari o'zining moslashuvchan o'quv dasturlari, zamonaviy moddiy-texnik bazasi va ilg'or pedagogik kadrlar salohiyati bilan ta'lim bozorida sog'lom raqobatni shakllantirib, o'qitish sifatini butunlay yangi bosqichga olib chiqmoqda. Umumiy o'rta ta'lim o'quvchilarining ingliz tili kommunikativ kompetentligini rivojlantirish faqatgina tilning leksik va sintaktik qurilishini yodlatish bilan cheklanmaydi; u o'quvchining

tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini uzviy va integratsiyalashgan holda rivojlantirishni, shuningdek, madaniyatlararo muloqot jarayonida o'z fikrini erkin, tushunarli va mantiqan to'g'ri ifodalay olish qobiliyatini shakllantirishni taqozo etadi. An'anaviy ta'lim muassasalarida ko'pincha grammatika-tarjima metodiga (Grammar-Translation Method) ustuvorlik berilishi oqibatida o'quvchilar passiv qabul qiluvchilarga aylanib, jonli muloqot jarayonida turli psixologik to'siqlarga duch kelishadi. Nodavlat ta'lim tashkilotlarida esa bu muammo innovatsion pedagogik yondashuvlarni keng va tizimli joriy etish orqali ijobiy hal qilinmoqda. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda yoshlarni chet tillariga o'qitish tizimini tubdan takomillashtirish, ta'lim muassasalarida chet tillarini o'qitishni xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish borasida ulkan ishlar amalga oshirilmoqda. Bu borada nodavlat ta'lim muassasalarining hissasini alohida ta'kidlash joiz. Ular moslashuvchan o'quv rejalari va zamonaviy xorijiy o'quv qo'llanmalari yordamida tezkor natijalarga erishish ustunligiga ega. Bunday sharoitda til o'rganuvchilarning faqat qoidalarni yodlabgina qolmasdan, balki hayotiy stsenariylar asosida tilni amaliyotda iste'mol qilishlari ularning kelajakdagi shaxsiy va kasbiy rivojlanishi uchun keng eshiklar ochadi. Bunday muassasalar xalqaro ta'lim standartlari, masalan, CEFR (Umumyevropa tillarni bilish darajasi) asosida o'quv jarayonini tashkil etib, asosiy e'tiborni o'quvchining lingvistik, sotsiolingvistik, diskursiv va strategik kompetensiyalarini majmuaviy tarzda o'stirishga qaratadi. Natijada, o'quvchi xatoga yo'l qo'yishdan qat'iy nazar qo'rqmaydigan, o'z fikrini ijodiy va tanqidiy yondashgan holda ingliz tilida yetkazib bera oladigan faol muloqot ishtirokchisiga aylanadi.

Innovatsion pedagogik yondashuvlar mohiyatan o'quvchini ta'lim jarayonining markaziga (Student-centered approach) olib chiqishni nazarda tutadi va bu jarayonda o'qituvchi faqatgina bilim beruvchi emas, balki to'g'ri yo'naltiruvchi, tashkillashtiruvchi, ya'ni fasilitator vazifasini bajaradi. Nodavlat ta'lim tashkilotlarida ingliz tili kommunikativ kompetentligini shakllantirishda asosan kommunikativ yondashuv (Communicative Language Teaching), vazifaga asoslangan ta'lim (Task-Based Language Teaching), loyihaviy ta'lim (Project-Based Learning) hamda mazmun va tilni integratsiyalashgan holda o'qitish (CLIL) kabi xalqaro miqyosda e'tirof etilgan metodlardan unumli foydalanilmoqda. Masalan, vazifaga asoslangan ta'lim doirasida o'quvchilarga sun'iy ravishda tuzilgan darslik matnlari emas, balki real hayotdan olingan autentik materiallar asosida turli xil muammoli vaziyatlar taqdim etiladi. O'quvchilar bu vaziyatlardan chiqish yo'llarini kichik guruhlar bo'lib muhokama qiladilar, o'zaro ma'lumot almashadilar va guruh yakuniy xulosalarini taqdimotlar shaklida namoyish etadilar. Loyihaviy ta'lim esa o'quvchilarning nafaqat chet tili ko'nikmalarini, balki XXI asrning eng muhim malakalari hisoblangan jamoada ishlash, ziddiyatlarni hal qilish, kreativlik va tanqidiy fikrlash kabi yumshoq ko'nikmalarini (soft skills) ham parallel ravishda rivojlantiradi. An'anaviy darslarda o'qituvchining ko'proq gapirishi, o'quvchining esa faqat tinglab o'tirishi (Teacher Talking Time va

Student Talking Time nisbatining o'qituvchi foydasiga buzilishi) holatlari ko'p kuzatiladi. Innovatsion darslarda esa bu muvozanat o'quvchi foydasiga keskin o'zgaradi. Dars vaqtining mutlaq katta qismi o'quvchilarning o'zaro suhbatlashishi, rolli o'yinlar o'ynashi va fikr almashishiga sarflanadi. Nodavlat muassasalarida sinflardagi o'quvchilar sonining nisbatan kamligi (odatda 12-15 nafar o'quvchi) har bir bolaga alohida va individual yondashish imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida o'qituvchiga har bir o'quvchining shaxsiy psixologik xususiyatlarini, o'zlashtirish tezligi va qiziqishlarini to'liq inobatga olgan holda shaxsiy ta'lim trayektoriyasini tuzishga yordam beradi. Shuningdek, xususiy maktablar axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan, xususan, interaktiv panel va doskalar, til o'rganishga mo'ljallangan sun'iy intellektga asoslangan dasturlar, virtual reallik texnologiyalari va turli vizual mobil ilovalardan muntazam foydalanish orqali ingliz tili darslarini yorqin vizuallashtirish imkoniyatiga ega. Bu kabi raqamli resurslar yosh o'quvchilarda chet tiliga bo'lgan ishtiyoqni va qiziqishni keskin oshiradi hamda til muhitini sinfxona ichida to'laqonli va jozibador shaklda yaratib beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Brown, H. D. (2007). Principles of language learning and teaching (5th ed.). Pearson Education.
2. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. Applied Linguistics, 1(1), 1-47.
3. Jalolov, J. (2012). Chet til o'qitish metodikasi: chet tillar oliy o'quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik. Toshkent: O'qituvchi.
4. Krashen, S. D. (1982). Principles and practice in second language acquisition. Pergamon Press.
5. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and methods in language teaching (3rd ed.). Cambridge University Press.